

بررسی عوامل مؤثر بر پایداری شرکت‌های تولیدکننده بذر استان خوزستان با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی

علی پژوهان^{۱*}، احمدرضا عمانی^۲ و نوید حبیبی قهفرخی^۳

تاریخ دریافت: ۷ شهریور ۱۳۹۴

تاریخ پذیرش: ۲۶ مهر ۱۳۹۵

چکیده

هدف اساسی این تحقیق بررسی عوامل مؤثر بر پایداری شرکت‌های تولیدکننده بذر استان خوزستان می‌باشد. روش پژوهش، پیمایشی و از نوع توصیفی-همبستگی و علی-ارتباطی می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه اعضای هیأت مدیره شرکت‌های تولیدکننده بذر در استان خوزستان می‌باشد (N=۷۲). با استفاده از روش تمام‌شماری، ۷۲ پرسشنامه توزیع گردید. ابزار مورد استفاده برای گردآوری اطلاعات پرسشنامه بود که از لحاظ روایی و پایایی در سطح مطلوب بوده است. بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، منابع اطلاعاتی، مشارکت اجتماعی، منزلت اجتماعی و میزان سطح تحصیلات در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌داری شدند. همچنین، متغیرهای میزان مساحت زمین، تعداد انبار و سوله، درآمد شرکت، کلاس‌های آموزشی و سن در سطح ۰/۰۰۵ معنی‌داری شدند. نتایج حاصل از رگرسیون گام به گام نشان داد متغیر میزان منزلت اجتماعی، سن و درآمد شرکت ۵۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته تحقیق را تبیین می‌کنند. همچنین نتایج تحلیل عاملی مربوط به گویه‌های پایداری شرکت‌های تولیدکننده بذر استان خوزستان نشان داد پنج عامل حمایتی و نظارتی، آموزش و توانمندسازی، استانداردسازی و رضایت‌مندی، کاربرد فناوری‌های نوین و مهارت‌های بازرگانی در مجموع ۷۰/۲۵ درصد از واریانس پایداری شرکت‌های تولیدکننده بذر را به خود اختصاص می‌دهند، لذا پیشنهاد می‌گردد، مسئولین امر با نظارت دقیق بر بازار این نهاد از نابسامانی بازار جلوگیری و از به وجود بازارهای غیررسمی که باعث بی‌ثباتی شرکت‌ها می‌شود جلوگیری به عمل آورند.

واژه‌های کلیدی: بذر، پایداری، شرکت‌های تولیدکننده بذر

۱- کارشناس ارشد مدیریت کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر
۲- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر
۳- کارشناس ارشد مدیریت کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر
(* - نویسنده مسئول: alipazhuh@gmail.com)

مقدمه

از شروع تفکرات اقتصادی و محیطی، پایداری به‌عنوان یک مفهوم طرح‌ریزی پدیدار گردید و به‌طور وسیع برای برنامه‌ریزی و توسعه جوامع به‌کار رفت. در ادبیات تخصصی برنامه‌ریزی، مباحث کاربردی پیرامون مفهوم جدید پایداری هم‌چنان ادامه دارد. تعریف پایداری در پاسخ به افکار اولیه اقتصادی رو به گسترش نهاده به‌همان صورت بینش اقتصاددانان و برنامه‌ریزان بر روی این تکامل تأثیرگذار گردید و از این‌رو نیاز برای انتقال به یک دنیای پیشرفته نیز شناخته شد (لان، ۱۹۹۹). در اواسط دهه ۱۹۹۰، خط فکری طرح‌ریزان امر پایداری به طرف مباحث اجتماعی سوق داده شد و به مرور دیدگاه محققین در این زمینه به یکدیگر مرتبط گردید. ادبیات برنامه‌ریزی در زمینه پایداری دارای محدوده وسیعی از مباحث می‌باشد و حرکت پایداری به‌طور وسیع به سمت خط فکری و سیاست‌های توسعه‌ای جامعه است (محمودی، ۱۳۸۶). توجه به امر پایداری و مدیریت صنایع جانبی کشاورزی به‌عنوان یک منبع بسیار مهم اقتصادی، در سال‌های اخیر از موضوعی فرعی، به مسئله‌ای محوری و با اهمیت تبدیل شده است. بخش کشاورزی یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی و به اعتبار ارزش افزوده تولیدی، اولین بخش اقتصادی کشور به‌شمار می‌رود. حدود یک چهارم تولید ناخالص داخلی و درآمدهای ارزی حاصل از صادرات کالاهای غیرنفتی و اشتغال کشور از طریق این بخش صورت می‌گیرد. در ایران موضوع سرمایه و سرمایه‌گذاری به دلیل وابستگی شدید به درآمدهای نفتی و بی‌ثباتی قیمت آن و بالا بودن ریسک، همواره با مشکلات فراوانی همراه بوده و به همین دلیل سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف کشاورزی، نوسان‌های شدیدی داشته است (حجتی، ۱۳۸۰). مهم‌ترین راه توسعه کشاورزی و صنایع جانبی آن و در نهایت توسعه ملی، توسعه متوازن و هماهنگ سه بخش کشاورزی، صنعت و خدمات است. چنانچه این سه بخش در یک ارتباط تعاملی با یکدیگر قرار بگیرند، می‌توان به توسعه اقتصادی امیدوار بود و توسعه کشاورزی می‌تواند شتاب‌دهنده توسعه صنعتی و برعکس باشد. صنایع فرآوری کشاورزی به‌منظور افزایش طول مدت نگهداری محصولات، جلوگیری از فساد و ضایع شدن آن‌ها، تسهیل در انبارکردن، حمل و نقل، کمک به توزیع و فروش کالا با استفاده از عمل‌آوری و بسته‌بندی ایجاد می‌شوند (جبرئیلی، ۱۳۸۲). در نظر گرفتن شرایط و امکانات جمعیتی، تولیدی، جغرافیایی، اقلیمی، زیرساختی و غیره در ایجاد صنایع جانبی کشاورزی می‌تواند در دستیابی به اهداف ایجاد این صنایع نقش بسیار مؤثری داشته باشد (بدری، ۱۹۹۵). در حقیقت شرکت‌ها و صنایع جانبی کشاورزی نقش تعیین‌کننده‌ای در کاهش فقر، بهبود امنیت غذایی و به وجود آوردن فرصت‌های شغلی ایفا می‌کنند هم‌چنین تقویت مؤسسات و نهادهای روستایی و مشارکت گروه‌های محلی می‌تواند تأثیر مهمی در فرآیند توسعه پایدار و اتخاذ سیاست‌های مربوطه داشته باشد (خسروی‌پور و فروشانی، ۱۳۹۰). بر همین اساس تأمین نیازهای اساسی، افزایش تولید، کاهش فقر، اشتغال، افزایش درآمد، حفظ محیط زیست، توسعه فرصت‌های شغلی، افزایش مشارکت و اعتماد به نفس، پایداری شرکت‌ها و صنایع جانبی کشاورزی در نهایت به توسعه پایدار روستایی می‌انجامد (فتحی و مطلق، ۱۳۸۹). یکی از مهم‌ترین صنایع جانبی تولیدات کشاورزی شرکت‌های تولیدکننده بذرها، کشاورزی می‌باشند که به‌صورت دولتی و خصوصی در حال فعالیت می‌باشند و کار تولید، ضدعفونی، انبارداری، بسته‌بندی و توزیع بذر را بر عهده دارند. از مهم‌ترین اهداف این شرکت‌های تولیدی می‌توان: ۱ - تنظیم شبکه توزیع بذر براساس ضرورت‌ها و

امکانات در راستای اهداف توسعه کشاورزی منطقه. ۲ - کمک به اصلاح ساختار اقتصادی منطقه. ۳ - توزیع منطقی و عادلانه بذرهای کشاورزی با توجه به ظرفیت تولید محصولات کشاورزی. ۴ - جلوگیری از افزایش بی‌رویه قیمت نهاده بذر. ۵ - جهت‌دهی به الگوی مصرف. ۶ - به‌کارگیری ظرفیت‌های تولید. ۷ - حداقل کردن نقش واسطه‌های بین تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان و ۸ - جلوگیری از استفاده بذرهای خودمصرفی و نامرغوب به‌وسیله کشاورزان و غیره را نام برد. با توجه به مطالب ذکر شده به نظر می‌رسد شناسایی متغیرهای تأثیرگذار بر سرمایه‌گذاری در این بخش کشاورزی ضرورت دارد تا از طریق بهبود بخشیدن این عوامل بتوان سرمایه‌گذاری در این بخش را رواج داد. استان خوزستان با داشتن ۲۴ شرکت تولیدکننده بذر نقش مهمی در تولید و تأمین بذرهای مورد نیاز منطقه را دارد به طوری که طبق آمار رسمی سازمان جهاد کشاورزی استان خوزستان در طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۰ افزون بر ۴۴۴ هزار تن بذرهای گواهی‌شده، تولید و فرآوری شده است که نشان‌دهنده تولید حجم بالایی از این نهاده مهم کشاورزی در استان می‌باشد. این عامل باعث گردید که استان خوزستان با داشتن این حجم تولید بذر رتبه اول را در کشور کسب نماید. متأسفانه با توجه به شرایط مطلوب سخت‌افزاری و نرم‌افزاری موجود در استان خوزستان عواملی مانند پراکندگی واحدهای تولیدکننده بذر، عدم بهره‌برداری از کل ظرفیت تولیدی موجود، وجود بازارهای غیررسمی در مناطق تولیدکننده بذر و نبودن نظارت کافی از سوی دولت بر بازار غیررسمی بذر، مشکلاتی را در صنعت بذر استان به وجود آورده‌است از این رو شناسایی مشکلات و چالش‌های پیش‌روی شرکت‌های تولیدکننده بذر و نیز روش‌ها و راه‌حل‌های عملی و یا مورد توصیه در جهت حل و یا تخفیف مسائل موجود، ماندگاری و تثبیت این صنایع را فراهم می‌کند. لذا این تحقیق با هدف کلی بررسی عوامل مؤثر بر پایداری شرکت‌های تولیدکننده بذر استان خوزستان در سال زراعی ۹۴-۹۳ به مرحله اجرا درآمده است.

حیدری ساریان (۱۳۹۰) با بررسی عوامل مؤثر بر تشکیل شرکت‌های تولیدی در مناطق روستایی به این نتیجه رسیده است که بهبود مدیریت داخلی، توانمندی‌های مشارکتی و انگیزشی، بهبود توانمندی‌های اقتصادی و بهبود آموزش و نظارت از عوامل مؤثر بر این شرکت‌ها هستند. آقاصفری و همکاران (۱۳۹۳) به شناسایی و تدوین راهبردهای مناسب توسعه شرکت‌های تولیدی کشاورزی ایران در قالب تحلیل سوات (swot) پرداختند و از مهم‌ترین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات این شرکت‌ها به ترتیب به افزایش سطح آگاهی فنی و تخصصی اعضا، ضعف رهبری و مدیریت توانمند و حمایت دولت از این شرکت‌های تولیدی اشاره کردند. کرمی و علی بیگی (۱۳۹۳) در تحقیق خود تحت عنوان شناسایی و اولویت‌بندی عوامل تأثیرگذار بر تعاونی‌ها و شرکت‌های تولیدی کشاورزی به این نتیجه رسیدند که به ترتیب ۵ عامل آموزشی، فرهنگی-اجتماعی، شخصیتی، مدیریتی و اقتصادی بر توسعه آن‌ها تأثیرگذارند. نخوما^۱ (۲۰۱۱) در تحقیق خود در زمینه توسعه و موفقیت شرکت‌های تولیدی بخش کشاورزی، مهارت‌های مدیریتی و ظرفیت تجاری، محیط بازار، انگیزه‌ها و نقش حکومت را از عوامل تأثیرگذار برشمرد.

یافته‌های مطالعه مونتنس و مادامبا^۲ (۲۰۱۳) نیز نشان داد که پایداری شرکت‌های تولیدی در آسیا تابع درجه

1 Nkhoma

2 - Montes and Madomba

مختلفی از هر یک از عوامل مانند رهبری، برنامه‌ریزی استراتژیک، نوآوری مستمر، مدل‌های کسب و کار، انعطاف‌پذیری و ساختارهای سازمانی هماهنگ و نفوذ بین‌المللی بازارها می‌باشد. نتایج مطالعه رجایی و همکاران^۱ (۲۰۱۱) نشان داد که از دیدگاه مدیران مهم‌ترین عوامل در تقویت کارآفرینی در صنایع و شرکت‌های جانبی کشاورزی عبارت‌اند از: حمایت مالی و اعمال معافیت مالیاتی، اصلاح قوانین بانکی، تنظیم و تطبیق مقررات با شرایط کارآفرینان و آماده کردن سند کارآفرینی ملی توسعه می‌باشد. جنیدی^۲ (۲۰۱۲) در تحقیق خود نشان داد که رابطه مثبت و معناداری بین سن، تجربه کشاورزی، نوع کشاورزی منطقه، زمین‌های کشاورزی، ویژگی‌های زیست محیطی، موقعیت اجتماعی و دانش و نگرش برای پایداری شرکت‌های تولیدی بخش کشاورزی وجود دارد.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از روش پیمایشی و از نوع توصیفی-همبستگی و علی-ارتباطی می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق شامل اعضای هیئت‌مدیره ۲۴ شرکت تولیدکننده بذر واقع در روستاهای استان خوزستان می‌باشند (N=۷۲). با استفاده از روش تمام‌شماری، ۷۲ پرسشنامه توزیع گردید و در نهایت به علت این که تعدادی از اعضای حاضر به پاسخگویی نشدند، ۵۰ پرسشنامه جمع‌آوری و تحلیل شد. ابزار مورد استفاده برای گردآوری اطلاعات پرسشنامه بود که بر اساس اهداف و فرضیات پژوهش طراحی شده بود. برای تعیین روایی پرسشنامه از پانل متخصصان استفاده گردید. جهت آزمون پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید و با توجه به نتایج حاصله ضریب آلفای کرونباخ، آلفای کل ۷۹ درصد برآورد گردید. همچنین به منظور استفاده از متغیرهای اجتماعی از پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطهری و همکاران (۱۳۸۸) و پژوهان و همکاران (۱۳۹۰) استفاده گردید. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. با توجه به ماهیت پژوهش در این مطالعه، داده‌ها توصیف و تحلیل شده‌اند. در بخش توصیف داده‌ها از آماره‌های توصیفی مانند فراوانی، درصد، انحراف معیار، واریانس و موارد دیگر بهره گرفته شد. در بخش تحلیل داده‌ها نیز از تحلیل عاملی به منظور دستیابی به عوامل کلیدی استفاده شده است. تحلیل عاملی از جمله روش‌های چند متغیره است که در آن متغیرهای مستقل و وابسته مطرح نیست، زیرا این روش جزء تکنیک‌های هم‌وابسته محسوب می‌شود و کلیه متغیرها نسبت به هم وابسته محسوب می‌شوند و سعی می‌شود تا تعداد زیادی متغیر در چند عامل خلاصه شوند. هدف اصلی تحلیل عاملی، تخلیص تعداد زیادی از متغیرها در تعداد محدودی از عامل‌ها می‌باشد. بطوری که در این فرایند میزان گم شدن اطلاعات وجود داشته باشد. از آماره‌هایی که محقق از طریق آن قادر به تعیین و تشخیص مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی می‌باشد، آزمون KMO و بارتلت است که مقدار آن همواره بین ۰ و ۱ در نوسان است. در صورتی که مقدار KMO کمتر از ۰/۵ باشد، داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب نخواهند بود. اگر مقدار آن بین ۰/۵ تا ۰/۶۹ باشد، می‌توان با احتیاط بیشتری به تحلیل عاملی پرداخت. اما در صورتی که مقدار آن بزرگ‌تر از ۰/۷ باشد، همبستگی‌های موجود در بین داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب خواهند بود (کلاتری، ۱۳۸۵).

1 - Rajaei et al

2 - Joneydi

نتایج و بحث

ویژگی‌های شخصی اعضای شرکت‌های تولیدکننده بذر

بر اساس نتایج حاصل، بیشترین فراوانی مربوط به طبقه سنی ۴۶ تا ۵۵ سال و کمترین فراوانی مربوط به طبقه ۵۶ تا ۶۳ سال بودند. همچنین فراوانی افراد مورد مطالعه در زمینه سطح تحصیلات نشان داد که بیشترین میزان فراوانی در گروه دیپلم ۲۷ نفر و کمترین میزان در گروه بی‌سواد و راهنمایی ۱ نفر بودند (جدول ۱).

جدول ۱. ویژگی‌های شخصی اعضای شرکت‌های تولیدکننده بذر مورد مطالعه

ویژگی‌های شخصی	متغیرها	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
سن (سال)	۳۵ تا ۳۷	۸	۱۶	۱۶
	۴۵ تا ۳۶	۶	۱۲	۲۸
	۵۵ تا ۴۶	۳۳	۶۶	۹۴
تعداد اعضای خانوار (نفر)	۶۳ تا ۵۶	۳	۶	۱۰۰
	۲ تا ۳ (نفر)	۱۴	۲۸	۲۸
	۴ تا ۵ (نفر)	۲۳	۴۶	۷۴
سطح تحصیلات	۶ تا ۷ (نفر)	۱۳	۲۶	۱۰۰
	بی‌سواد	۱	۲	۲
	راهنمایی	۱	۲	۴
	دیپلم	۲۷	۵۴	۶۴
	کارشناسی	۱۸	۳۶	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

ویژگی‌های اقتصادی اعضای شرکت‌های تولیدکننده بذر

نتایج تحقیق نشان داد بیشترین فراوانی مربوط به سابقه فعالیت بین ۲ تا ۱۵ سال و کمترین فراوانی مربوط به طبقه ۱۵ تا ۲۵ سال بودند. همچنین در زمینه فراوانی میزان درآمد شرکت مشخص گردید که بیشترین میزان فراوانی مربوط به درآمد ۴۰۰ تا ۱۰۰۰ (میلیون ریال) و کمترین آن مربوط به درآمدهای ۲۰۰۰ تا ۲۵۰۰ و ۲۵۰۰ تا ۳۰۰۰ میلیون ریال بود. همچنین مشخص گردید در زمینه فراوانی تعداد انبار و سوله در شرکت مشخص گردید که بیشترین فراوانی مربوط به تعداد انبار بین ۱ تا ۳ و کمترین آن مربوط به ۵ تا ۸ واحد انبار و سوله بود (جدول ۲).

دسترسی به منابع اطلاعاتی

به منظور تعیین میزان دسترسی اعضای هیئت‌مدیره شرکت‌ها به منابع اطلاعاتی جهت کسب اطلاعات در زمینه فعالیت‌های تولید بذر، شش منبع اطلاعاتی ذکر شد تا اعضاء پاسخ خود را از خیلی کم تا خیلی زیاد مشخص نمایند. رتبه‌بندی منابع اطلاعاتی طبق جدول ۳ به دست آمد. رتبه‌بندی گویه‌ها نشان داد که مهم‌ترین منبع اطلاعاتی اعضاء هیأت مدیره مربوط به مدیریت جهاد کشاورزی با میانگین = ۲/۲۲، انحراف معیار = ۰/۷۹ و مؤسسه کنترل و گواهی بذر

استان با میانگین=۳/۰۴ و انحراف معیار=۱/۱۰ است و کم اهمیت ترین مربوط به منبع اینترنت با میانگین=۲/۰۲، انحراف معیار=۰/۸۶۹ بود.

جدول ۲. ویژگی های اقتصادی اعضای شرکت های تولید کننده بذر مورد مطالعه

ویژگی های اقتصادی	متغیرها	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
سابقه فعالیت شرکت (سال)	۲ تا ۱۵	۴۴	۸۸	۸۸
	۱۵ تا ۲۵	۶	۱۲	۱۰۰
درآمد سالیانه شرکت	۱۰۰۰ تا ۴۰۰	۲۱	۴۲	۴۲
	۱۵۰۰ تا ۱۰۰۰	۱۳	۲۶	۶۸
	۲۰۰۰ تا ۱۵۰۰	۱۰	۲۰	۸۸
	۲۵۰۰ تا ۲۰۰۰	۳	۶	۹۴
	۳۰۰۰ تا ۲۵۰۰	۳	۶	۱۰۰
	۳ تا ۱	۳۴	۶۸	۶۸
تعداد انبار و سوله	۳ تا ۵	۱۳	۲۶	۹۴
	۸ تا ۵	۳	۶	۱۰۰

مأخذ: یافته های تحقیق

جدول ۳. اولویت بندی برحسب پاسخ به گویه های میزان دسترسی و استفاده از منابع اطلاعاتی

اولویت	گویه ها	میانگین رتبه ای	انحراف معیار	ضریب پراکندگی
۱	مدیریت جهاد کشاورزی	۲/۲۲	۰/۷۹۰	۰/۳۵۵
۲	مؤسسه کنترل و گواهی بذر استان	۳/۰۴	۱/۱۰	۰/۳۶۱
۳	صنف تولید کنندگان بذر استان	۲/۷۰	۱/۰۹	۰/۴۰۳
۴	مجلات و روزنامه ها	۱/۸۶	۰/۷۵۶	۰/۴۰۶
۵	تلویزیون و رادیو	۱/۷۶	۰/۷۱۶	۰/۴۰۶
۶	اینترنت	۲/۰۲	۰/۸۶۹	۰/۴۳۰

* مقیاس: ۱= خیلی کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد، ۵= خیلی زیاد

توصیف ویژگی های اجتماعی

به منظور ارزیابی مشارکت اجتماعی جامعه مورد مطالعه شش گویه طراحی و از مخاطبین خواسته شد تا پاسخ های خود را در هر گویه در یک طیف پنج گزینه ای از خیلی کم تا خیلی زیاد بیان کنند. رتبه بندی گویه ها طبق جدول ۴ به دست آمد. رتبه بندی گویه ها نشان داد جامعه آماری مورد مطالعه بیشترین مشارکت را در بازاریابی و فروش محصولات شرکت (میانگین = ۲/۹۰، انحراف معیار=۱/۰۷) و کمترین مشارکت را در اتحادیه شرکت های تولید کننده بذر در استان (میانگین=۲/۵۶ و انحراف معیار=۱/۱۲) انتخاب کرده اند. همچنین به منظور ارزیابی منزلت اجتماعی جامعه مورد مطالعه هشت گویه طراحی و از مخاطبین خواسته شد تا پاسخ های خود را در هر گویه در یک طیف پنج گزینه ای از خیلی کم تا خیلی زیاد بیان کنند. رتبه بندی گویه ها طبق جدول ۵ به دست آمد. رتبه بندی گویه ها نشان داد که در جامعه آماری مورد مطالعه گویه تا چه حد از شما در مراسم ها و مجالس قومی دعوت به عمل می آید؟ با میانگین=۳/۲۸ و

انحراف معیار = $0/970$ اولویت اول و گویه تا چه حد شما در فروش و توزیع تولیدات شرکت‌های دیگر نقش داشته‌اید؟ با میانگین = $2/84$ و انحراف معیار = $1/03$ در اولویت آخر قرار دارد.

جدول ۴. اولویت‌بندی برحسب پاسخ به گویه‌های میزان مشارکت اجتماعی

اولویت	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	گویه‌ها
۱	۰/۳۶۸	۱/۰۷	۲/۹۰	مشارکت در بازاریابی و فروش محصولات شرکت
۲	۰/۳۶۹	۱/۰۵	۲/۸۴	مشارکت در مجامع عمومی و محلی
۳	۰/۳۷۶	۰/۹۷۱	۲/۵۸	مشارکت در بازدیدهای آموزشی از شرکت‌های دولتی یا خصوصی
۴	۰/۳۸۹	۰/۸۳۳	۲/۱۴	مشارکت در شورای محلی و روستایی
۵	۰/۴۱۷	۱/۱۶	۲/۷۸	مشارکت در جلسات مجمع عمومی شرکت‌های تولیدکننده بذر
۶	۰/۴۳۷	۱/۱۲	۲/۵۶	اتحادیه شرکت‌های تولیدکننده بذر در استان خوزستان

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۵. اولویت‌بندی برحسب پاسخ به گویه‌های میزان منزلت اجتماعی

اولویت	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	گویه‌ها
۱	۰/۲۹۵	۰/۹۷۰	۳/۲۸	آیا از شما در مراسم‌ها و مجالس قومی دعوت به عمل می‌آید.
۲	۰/۳۰۵	۰/۸۱۹	۲/۶۸	آیا دیگران برای رفع مشکلات فنی به شما مراجعه می‌کنند.
۳	۰/۳۱۵	۰/۹۹۰	۳/۱۴	آیا شما در ایجاد تفاهم بین تولیدکنندگان و خریدارن نقش داشته‌اید.
۴	۰/۳۳۵	۰/۹۳۲	۲/۷۸	آیا شما از محبوبیت به‌عنوان یک ریش سفید محلی برخوردار هستید.
۵	۰/۳۳۶	۰/۹۰۹	۲/۷۰	آیا دوستان شما برای رفع مشکلات ایجادشده به شما مراجعه می‌کنند.
۶	۰/۳۴۸	۱/۰۱	۲/۹۰	آیا اعضای شرکت جهت حل مشکلات خود به نظر شما اهمیت می‌دهند.
۷	۰/۳۴۸	۰/۹۳۵	۲/۶۸	تا چه حد مردم برای رفع مشکلات خود به شما مراجعه می‌کنند.
۸	۰/۳۶۲	۱/۰۳	۲/۸۴	تا چه حد شما در فروش بذرهای شرکت‌های دیگر نقش داشته‌اید.

* مقیاس: ۱ = خیلی کم، ۲ = کم، ۳ = متوسط، ۴ = زیاد، ۵ = خیلی زیاد

در ادامه به منظور تعیین عوامل مؤثر بر پایداری شرکت‌های تولیدکننده بذر از تحلیل عاملی بهره گرفته شد. به منظور اطمینان از انسجام درونی متغیرها و مناسب بودن آن‌ها برای آزمون تحلیل عاملی، از آزمون KMO^1 و بارتلت^۲ استفاده شد. نتایج نشان داد مقدار آماره KMO ، $0/738$ بوده و آماره بارتلت نیز $1189/85$ با سطح معنی‌داری $0/000$ شده است، بنابراین از تحلیل عاملی استفاده شد. برای انجام تحلیل عاملی مدل‌های مختلفی وجود دارد، با توجه به اینکه در این تحقیق، هدف تحلیل عاملی، تلخیص متغیرها و دستیابی به تعداد محدودی عامل برای اهداف پیش‌بینی می‌باشد، از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی استفاده می‌شود.

1 - Kaiser-mayer-olkin

2 - Bartlett

برای تعیین تعداد عامل‌ها، به دلیل این که تعداد متغیرها بین ۲۰ تا ۵۰ (یعنی ۳۰) می‌باشد، معیار مقدار ویژه قابل اعتماد به نظر می‌رسد. اگر تعداد متغیرها کمتر از ۲۰ باشد، ممکن است به دلیل کوچک بودن مقدار ویژه حتی یک عامل هم استخراج نشود و اگر تعداد متغیرها بالای ۵۰ باشد، در این صورت عوامل زیادی استخراج می‌شود که غیرمعمول است. بنابراین برای تعیین تعداد عامل‌ها از معیار کیسر^۱ استفاده شده و عامل‌هایی که مقدار ویژه آن‌ها به طور قابل ملاحظه‌ای بزرگ‌تر از ۱ باشند انتخاب می‌گردند. مقدار ویژه^۲ برای هر عامل نشان‌دهنده سهم آن عامل از کل واریانس متغیرها می‌باشد و هر چه مقدار ویژه بزرگ‌تر باشد، بیانگر اهمیت و تأثیر بیشتر آن عامل است. براساس نتایج حاصل از تحلیل عاملی مشخص شد که این پنج عامل در مجموع ۷۰/۲۵ درصد از تغییرات متغیرهای مربوط به عوامل مؤثر بر پایدارسازی شرکت‌های تولیدکننده بذر را تبیین می‌کنند (جدول ۸).

جدول ۸. مشخصات عامل‌های استخراج شده از عوامل مؤثر بر پایدارسازی شرکت‌های تولیدکننده بذر

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده	درصد واریانس تجمعی
عامل اول	۱۲/۰۲	۴۰/۰۸	۴۰/۰۸
عامل دوم	۳/۳۹	۱۱/۳۰	۵۱/۳۸
عامل سوم	۲/۶۳	۸/۷۸	۶۰/۱۷
عامل چهارم	۱/۹۲	۶/۴۰	۶۶/۵۷
عامل پنجم	۱/۱۰	۳/۶۸	۷۰/۲۵

مأخذ: یافته‌های تحقیق

پس برای شناسایی متغیرهای مربوط به هر عامل و نیز به منظور تفسیرپذیرتر نمودن عامل‌ها، چرخش عاملی به شیوه وریماکس استفاده می‌شود. متغیرهایی که بار عاملی بیشتر از ۰/۵ داشتند، سطح معنی‌داری بسیار قابل قبولی با عامل مربوطه دارند. براساس یافته‌های تحقیق جدول ۹ حاصل شده است. بررسی متغیرهای مربوط به عامل اول نشان داد که این متغیرها مربوط به مسائل حمایتی و نظارتی شرکت‌ها بوده است و این عامل حمایتی و نظارتی نام-گذاری گردید. بررسی متغیرهای مربوط به عامل دوم نشان داد این متغیرها مربوط به مسائل آموزش و توانمندسازی بوده و این عامل آموزشی و توانمندسازی نام‌گذاری گردید. بررسی متغیرهای مربوط به عامل سوم نشان داد این متغیرها مربوط به مسائل استانداردسازی و رضایتمندی بوده است و این عامل، استانداردسازی و رضایتمندی نام‌گذاری گردید. بررسی متغیرهای مربوط به عامل چهارم نشان داد این متغیرها مربوط به مسائل فناوری‌های نوین بوده است که این عامل، کاربرد فناوری‌های نوین نام‌گذاری گردید و در نهایت با توجه به متغیرهای عامل پنجم که جنبه بازرگانی دارند این عامل مهارت‌های بازرگانی نامیده شد.

نتایج تحقیق حاضر در عامل اول با یافته‌های حیدری‌ساربان (۱۳۹۰)، آقاصفری و همکاران (۱۳۹۳)، نخوما (۲۰۱۱)، مونتس و مودمیا (۲۰۱۳) و رجایی و همکاران (۲۰۱۱) و در عامل دوم با یافته‌های حیدری‌ساربان (۱۳۹۰)، آقاصفری و همکاران (۱۳۹۳) و کرمی و علی‌بیگی (۱۳۹۳) از این یافته حمایت می‌کنند.

1 - Kaiser
2 - Eigenvalue

جدول ۹. مشخصات عامل‌های استخراج شده از عوامل مؤثر بر پایدارسازی شرکت‌های تولیدکننده بذر

عامل‌ها	آیتم	بارعاملی
	حمایت مسئولین دولتی از شرکت‌های تولیدکننده بذر	۰/۹۰۴
	حمایت بانک‌ها برای پرداخت وام به شرکت‌های تولیدکننده بذر	۰/۹۰۳
	مبارزه با بازار سیاه و مجاری غیررسمی فروش بذر	۰/۸۰۹
	حمایت دولت از تولید بذرهایی داخلی و جلوگیری از واردات بی‌رویه بذر	۰/۷۱۹
	جلوگیری از مصرف بذرهایی خودمصرفی کشاورزان توسط دستگاه‌های مربوطه	۰/۶۹۶
عامل اول	پایین آوردن سود تسهیلات بانکی و پرداخت تسهیلات کم‌بهره به شرکت‌ها	۰/۶۸۳
حمایتی و نظارتی	وجود سرمایه و منابع مالی مناسب شرکت‌های تولیدکننده بذر	۰/۶۸۰
	امکان صادرات بذور گواهی شده و تسهیل امر صادرات از سوی دستگاه‌های دولتی	۰/۶۷۵
	تشویق تولیدکنندگان برتر و اطمینان از سوددهی تولید	۰/۶۶۷
	اعمال قوانین صحیح برای استفاده کشاورزان از بذرهایی گواهی شده	۰/۶۱۷
	رعایت کردن اصول صحیح بازاریابی و فروش بذر توسط تولیدکنندگان	۰/۵۶۳
	تعیین قیمت بذرهایی تولید شده توسط تولیدکننده با توجه به هزینه‌های چرخه تولید	۰/۵۴۳
	ثبات قیمت بذور تولید شده شرکت‌ها در بازار	۰/۵۲۵
	کاهش میزان ضرر و زیان وارده به روند تولید در شرکت‌ها	۰/۵۰۹
عامل دوم	کاربردی بودن آموزش‌های ارائه شده در عرصه‌های فعالیتی و تولیدی	۰/۸۴۲
	تناسب حجم عملیات با نیروها و امکانات	۰/۸۴۰
آموزش و توانمندسازی	برقراری ارتباط مؤثر شرکت‌های تولیدکننده بذر با دستگاه‌های دولتی	۰/۷۴۶
	همکاری با نهادها و مردم محلی در سطح روستاها	۰/۷۳۱
	حضور مستمر و منظم کارشناسان، ناظران و دستگاه‌های دولتی در شرکت‌ها	۰/۶۷۵
عامل سوم	رعایت کردن اصول صحیح تولید بذر بر اساس استانداردهای موجود در کشور	۰/۷۸۵
استانداردسازی و رضایت‌مندی	رضایت‌مندی مصرف‌کنندگان از بذرهایی تولید شده	۰/۷۰۸
	ارائه آموزش‌های ترویجی به منظور تولید، بازاریابی، و فروش بذور	۰/۶۵۵
	وجود کارشناسان فنی و مدیر بازاریاب در شرکت‌های تولیدکننده بذر	۰/۵۸۲
عامل چهارم	بالا بودن کیفیت خدمات و بسته‌بندی مناسب تولیدات شرکت	۰/۸۴۶
	استفاده از مواد و سموم با کیفیت مرغوب در تهیه و تولید بذر	۰/۷۴۹
کاربرد فن‌آوری‌های نوین	نظارت و کنترل کامل دستگاه‌های نظارتی بر بازار مصرف و فروش	۰/۷۰۲
	استفاده از دستگاه‌ها و فناوری‌های نوین در عرصه تولید بذر	۰/۶۵۵
	وجود انبارها و فضاهای استاندارد برای نگهداری بذر	۰/۶۴۹
	تعیین سهم واقعی با توجه به توان تولید و کیفیت محصولات هر شرکت	۰/۶۴۶
عامل پنجم	دارا بودن مهارت‌های بازرگانی و بازاریابی اعضای هیأت مدیره	۰/۵۲۳
مهارت‌های بازرگانی		

مأخذ: یافته‌های تحقیق

در عامل سوم با تحقیقات کرمی و علی بیگی (۱۳۹۳)، مونتس و مودمبا (۲۰۱۳) و جنیدی (۲۰۱۲) همسو می‌باشد. نتیجه عامل چهارم با تحقیقات کرمی و علی بیگی (۱۳۹۰)، نخوما (۲۰۱۱)، مونتس و مودمبا (۲۰۱۳) همسو می‌باشد. و در عامل پنجم با یافته‌های حیدری ساربان (۱۳۹۰)، کرمی و علی بیگی (۱۳۹۳)، نخوما (۲۰۱۱) و مونتس و مادامبا (۲۰۱۳) مطابقت می‌کنند.

موفقیت شرکت‌های تولیدکننده بذر به عنوان یکی از صنایع جانبی نوپای محصولات کشاورزی در گرو شناسایی مستمر آسیب‌ها و تلاش جهت حل آن است. لذا ضروری است با آسیب‌شناسی، ساختار و عملکرد صنایع فرآوری و تولید بذر فرصت‌ها و تهدیدها و نقاط ضعف و قوت را شناسایی و افق‌های آرمانی و قابل دسترس تبیین گردد. در همین راستا راه‌کارهایی جهت پایدارسازی شرکت‌ها به شرح ذیل پیشنهاد می‌گردد.

با توجه به اینکه بذر یکی از مهم‌ترین نهاده‌های کشاورزی در جامعه می‌باشد مسئولین امر با نظارت دقیق بر بازار این نهاد از نابسامانی بازار جلوگیری و با برخورد با دلالتان و سوداگران از به وجود آمدن بازارهای غیررسمی که باعث بی‌ثباتی شرکت‌ها می‌شود جلوگیری به عمل آورند.

دولت با حمایت خود از شرکت‌های فعال به وسیله ابزارهای معنوی و تدوین نظام تشویق و ترغیب این شرکت‌ها به عرصه عملی توسعه صنایع کشاورزی زمینه ارتقاء سطح شرکت‌ها و در نتیجه کاهش سطح آسیب‌های وارده به صنایع جانبی کشاورزی را در دستور کار خود قرار دهد و موجب پایداری آن‌ها را فراهم نماید.

دولت در مراحل اولیه شکل‌گیری شرکت‌ها با برنامه مدون و متناسب با شرایط این نوع صنایع نسبت به تأمین سرمایه اولیه چه به صورت یارانه‌ای و یا به صورت ارائه تسهیلات با سود کم اقدام نماید.

توجه به آموزش در شرکت‌ها استراتژی است که غالب تهدیدها را خنثی می‌کند و قابلیت بهره‌گیری از فرصت‌ها را به شدت افزایش می‌دهد. اعضای هیأت مدیره شرکت‌های تولیدکننده بذر در زمینه‌های مختلف حسابداری، مالی، فنی و تخصصی، بازاریابی، مشارکت، مدیریت، رهبری و غیره نیاز به آموزش دارند و باید در معرض آموزش‌های مختلف قرار گیرند.

مسئولین شرکت‌های تولیدکننده بذر با رعایت اصول و استانداردهای روز دنیا زمینه را برای تولید بذر مرغوب فراهم نمایند تا بهره‌برداران کشاورزی بتوانند با رضایت کامل از محصولات آن‌ها استقبال کنند.

از آنجا که استفاده از دستگاه‌ها و ماشین‌آلات نوین موجب صرفه‌جویی در وقت و هزینه تولید می‌شود توصیه می‌گردد، سهام‌داران با کمک نهاده‌های دولتی تسهیلات و اعتبارات خاص را برای این بخش در نظر گیرند و در تهیه این دستگاه‌ها اقدامات جدی و تدابیر اساسی را انجام دهند.

برای ارتقاء مهارت‌های بازرگانی، تولیدکنندگان باید در جهت ایجاد یک سیستم ثبت ساده، اما اثربخش در شرکت‌های تولید بذر تلاش کنند و در خصوص این که چطور داده‌های تولید را برای سازماندهی، مدیریت تولید، بازاریابی و استفاده از ابزارهای مدیریتی مالی ساده به کار گیرند، مورد آموزش قرار دهند.

منابع

- آقاصفری، ح.، حسینی، س. م. و کرباسی، ع. ۱۳۹۳. شناسایی و تدوین راهبردهای مناسب توسعه تعاونی‌های تولید کشاورزی ایران. فصلنامه تعاون و کشاورزی ایران، ۳ (۱۰): ۶۵-۸۴.
- پژوهان، ع.، عمانی، ا. ر. و سلمانزاده، س. ۱۳۹۰. عوامل مؤثر بر پایدارسازی تشکل آب بران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر.
- حیدری ساربان، و. ۱۳۹۰. بررسی عوامل مؤثر بر تشکیل تعاونی‌های تولیدی در مناطق روستایی (مطالعه موردی، استان اردبیل). پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۸۰: ۱۰۳-۱۱۸.
- خسروی پور، ب. و فروشانی، ن. ۱۳۹۰. مشارکت زنان و توسعه پایدار روستایی. کار و جامعه، ۱۳۲-۱۳۳: ۵۶-۶۸.
- حجتی، ا. ۱۳۸۰. توسعه کشاورزی و امنیت سرمایه‌گذاری. فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۹ (۳۳): ۱۳۱-۱۲۴.
- جبرئیلی، م. ۱۳۸۲. اهمیت صنایع تبدیلی در توسعه کشاورزی. ماهنامه صنایع غذایی و کشاورزی، انتشارات جهاد کشاورزی. تهران، ۱۲: ۲۹-۲۵.
- فتحی، س. و مطلق، م. ۱۳۸۹. رویکرد نظری بر توسعه پایدار روستایی مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ITC). فصلنامه جغرافیای انسانی، ۲ (۲): ۴۷-۶۶.
- کرمی، ش. و علی بیگی، ا. ح. ۱۳۹۳. شناسایی و اولویت بندی عوامل تأثیرگذار بر توسعه تعاونی‌های تولیدی کشاورزی. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۳ (۱۰): ۱۱۱-۱۴۰.
- محمودی، س. ۱۳۷۸. مدیریت تقاضا و مدیریت تأمین و توسعه منابع آب دو محور اساسی توسعه پایدار در بخش آب. مجله آب و محیط زیست، ۱۸: ۶۲-۵۷.
- مطهری، م.، عمانی، ا. ر. و سلمانزاده، س. ۱۳۸۸. آسیب‌شناسی شرکت‌های تعاونی تولیدات کشاورزی شهرستان نجف‌آباد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر.
- Badri, A. 1995. Rural planning in iran, payam – eNoor University, 15 – 16.
- Eid, M., Metin, I. and Celik, M. 2012. Taking a photo of Turkish fishery sector: aswot analysis. Procedia- Social and Behavioral Sciences, 58: 1515-1524.
- Joneydi, M. S. 2012. Factors affecting in sustainability of agricultural production systems in Iran. Scholars Research Library. Annals of Biological Research, 3(9): 4578-4583.
- Lane, M. 1999. Environmentalism and Sustainability, University of Ausuin, Texas.
- Montes, N. D., and Madomba, J. A. B. 2013. A review alliances and cooperative business

models in contemporary cooperativism: Strategic implications for sustaining Philippine cooperative enterprises. Commemorative book. Cooperative Enterprise Development, 44-51.

Nkhoma, A. T. 2011. Factors affecting sustainability of agricultural cooperatives: lessons from Malawi. A thesis presented in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Agricommerce at Massey University. New Zealand, March, 2011(Doctoral dissertation).

Rajaei, Y., Yaghoubi, J. and Donyaei, H. 2011. Assessing effective factors in development of entrepreneurship in agricultural of Zanzan province. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 15: 1521- 1525.

Analysis of stabilizing factors for the seed producing companies of the province of Khuzestan using a causal-correlational survey

Ali Pazhuhani^{1*}, Ahmadreza Ommani² and Navid Habibi Ghahfarokhi³

Received: 29 August, 2015

Accepted: 17 October, 2016

DOI:10.22048/rdsj.2017.13299.1037

Abstract

The main purpose of the present study is to investigate the stability of seed producing companies in the Khuzestan Province, I.R. Iran. This research is a causal-correlational survey. The statistical population consisted of all members of the board of directors of seed producing companies in the Khuzestan Province (N=72). Seventy two questionnaires were distributed using the full enumeration method. Finally, fifty questionnaires were collected and analyzed since a few of the members were not willing to respond to the questionnaires. A questionnaire was used for data collection which was satisfactory in terms of reliability and validity. After completing the questionnaire and data collection, the SPSS software package was used for data analysis. Based on the results of the present study, a significant relationship was found between information resources, social participation, social status and education level with the dependent variable set at the level of 0.001. Also, a significant relationship was observed between the land area, number of warehouses and silos, corporate income, educational courses and age with the dependent variable set at the level of 0.005. The results of stepwise regression showed that the social status, age and corporate income account for 57 percent of the variations of the dependent variable. Moreover, the results of factor analysis related to the stabilizing factors of the seed producing companies of the Khuzestan province showed that supporting and regulatory factors, education and empowering, standardization and satisfaction, application of new technologies and business skills allocate themselves a total of 70.25 percent of the variance of stability of the seed producing companies.

Keywords: Stabilization, Khuzestan, Seed, Seed Producing Companies

---

¹ - M.Sc. Agricultural Management, Islamic Azad University of Shooshtar

² - Assistant Professor, Department of Agricultural Management, Islamic Azad University of Shooshtar Cyrus Salmanzadeh

³ - M.Sc. Agricultural Management, Islamic Azad University of Shooshtar

(*-Corresponding author E-mail: alipazhuhani@gmail.com)